

OSMANLI KADINININ ŞİİRİ

Serhan ALKAN İSPIRLİ¹

ÖZET

Bu alışmada Klâsik Türk Őiirinde Kadın Şairlerimiz ele alınmıştır. Kadın Şairlerimizin Klâsik Türk Şiirine getirdikleri farklılıklar ifade edilmiş, sonra da bugün tespit edebildiğimiz 46 kadın Őairimizin kısa biyografisi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Şiiri, kadın Şair, Divan Edebiyatı, Mihrî, Zeynep Hanım, Şeref Hanım.

POEM OF OTTOMAN WOMAN

ABSTRACT

The women poets of classical Turkish poetry were discussed in this study. The differences contributed to the classical Turkish poetry by our women poets were defined and shorth biographies of our 46 women poets who could be determined today were stated.

Key words: Otoman poetry, woman poet, Otoman literature, Mihri, Zeynep Hanım, Şeref Hanım.

Giriş

Fuzûlî:

Aşk imiş her ne var âlemde

İlim bir kıyl ü kâl imiş ancak, der. Aşkı her Őeyin üstünde görür, bunu da kesin bir dille ifade eder.

“Divan Őiirinin teşrifatınca aşk, Şair için dışında kalınamaz, mutlaka benimsenmesi ve terennüm edilmesi mecburî bir duygudur. Şairin aşk duygusunu Şiire mihver yapması, kendini muhakkak âşık pozisyonunda görmesi bu edebiyatın uyulması Őart olan adabındandır. Divan Őairliđinin yolu, en başta âşıklık rol ve hüviyetini kabullenişten geçmektedir.”²

“Divan Şairi oldum olası âşıktır. Bu aşk onulmaz bir derttir. Ama o bu dertten memnundur. Bu derdin dermanı da bu derdin kendisidir.”³

“Klasik Őiirimizde her Şairin ayrı bir mahlası, toplum içinde tanınmasına yarayan ayrı bir lakabı ve aileden getirip asalet kesbettiği ayrı bir soy ismi vardır. Ama hepsinin ortak sıfatları âşık oluşlarıdır... Dolayısıyla, aslında Fuzûlî ibdâ etmiş olmasına rağmen hemen hepsi:

Bende Mecnun’dan füzûn âşıklık istüdüdü var

Âşık-ı sâdik benem Mecnun’un ancak adı var

mısralarının altına imza atabilirlerdi.”⁴

Osmanlı Kadını Ve Şiir

Divan Őairliđinin yolu âşıklık rol ve hüviyetini kabullenmektir doğru. Bu durum bu vadide eserler verenin kadın olmasını hemen hemen imkânsız kılar. İfade edilecek aşk beşerî ise kadın, bu vadide eserler vermede peşinen saf dışı kalacaktır. Çünkü kadın, hemen her çağda ve her edebiyatta Şiirin öznesi değil nesnesi konumundadır. Şair olunca seven konumunda karşımıza çıkmasını beklediğimiz kadın, muhafazakâr bir toplumda ancak ve ancak ilahî aşkı terennüm edebilir. Şiir yazan, aşka düşen bir kadına iyi gözle bakılamayacağı muhakkaktır(!) Aşk, “erkeklerle yakışır, aşkı erkekler bilir”, şu halde “şiir yazmak da erkeklerin işi” dir. “Kadının en önemli mezhiyetinin “kendisinden bahsettirmemek” olduğunun kabul görüdüğü bir toplumsal psikoloji içinde, şiir biçiminde olsun kendisinden söz etmek, duygularını, aşklarını, acılarını, ümitlerini, kısaca manevi cazibesini sergilemek yani kendisinden bahsedilmesine izin vermiş olmak kadın Şair için sakınılması gereken bir

¹ Yard.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ABD.

serhanispirli@mvnet.com

² İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı İstanbul 1994, C.9, s.415

³ Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1985,C.2, s.228

⁴ İskender Pala, Şairlerin Dilinden, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997, s.29-30

durumdur. Bir başka deyişle manevî cazibe de en az maddî cazibe kadar setri gerektirir. Bu durumda kadın şair ya manevî cazibesini şiirin ifade vasıtaları ile sergilemiş olmanın getireceği toplumsal baskıyı göze almak zorundadır, ya da susmalıdır. Toplumsal baskıyı göze alamadığı ancak yaradılışın kendisine yüklediği şairlik yeteneğinin büyüleyici zorlamasından da vaz geçemediği yani susamadığı anda kadın şairin yolu basit bir temkin programı geliştirmekten geçer.. Bunun en kestirme ifadesi de kendi kalbini, kendi ruhunu şiir haline geçirmek değil; ifade klişeleri önceden belirlenmiş bir erkek söylemini üstlenmekten, bir başka deyişle ödünç bir kalbi şiir biçiminde deşifre etmekten geçer.”⁵

Kadın divan şairlerimizle ilgili bir eksiklik, şiirlerinde kadın ruhunu aksettirememeleri, aksettirmede güçlük çekmeleridir. Bunda sosyal şartların etkisi vardır, ancak toplumun çizdiği belli bir edebiyat geleneği içerisinde erkekçe şiirler söylemeleri de güç olur. Leylâ Hanım’ın:

Kıl meclisi âmâde ne derlerse desinler
İç dilber ile bâde ne derlerse desinler

...

Âlemde nedir farkı bana medh ile zemmin
Sağ olsun ahıbbâ da ne derlerse desinler

(Meclisi hazırla ne derlerse desinler, güzelle içki iç ne derlerse desinler. Benim için övgü ile yerginin bir farkı yoktur. Sağ olsun dostlar da, ne derlerse desinler.)
tarzındaki sözleri döneminde bir kadın için hoş karşılanmamış, ağır tenkitlere maruz kalmıştır, Şeref Hanım’ın:

Güş etme bu âlemde şemâtât-ı adûyu
Zevkinde ol eğlen de ne derlerse desinler

sözleri de hoş karşılanmaz. “... Şairin her sözüne asma kulak diyip geçmek muvafıktır amma, “Zevkinde ol eğlen de ne derlerse desinler” gibi tehlikeli bir nasihati kabul edecek olursak edep ve haya âleminde ne dehşetli fırtınalar, zelzeleler vaki olacağını da dikkate almalıdır.”⁶ denilerek kınadığını görürüz. Leyla Saz Hanım’ın dediği gibi belki de bu noktada kadın şairlerimize düşen “hallerini takrire hicabın mani” olmasıydı:

Mâni oluyor hâlimi takrîre hicâbım
Üzme yetişir üzme firâkınla harâbım
Selb oldu sükûnum beni terk eyledi hâbım
Üzme güzelim üzme ki firkatle harâbım

(Halimi sana söylemeye utancım engel oluyor, üzme, senin ayrılığınla harap oldum, rahatım kaçtı, uykum beni terk etti, üzme güzelim, üzme ki ayrılığınla harabım.)

Veya:

Duymasın kimse yine kalbî olan feryâdımı
Bilmesin keşfetmesin hâl-i dil-i nâşâdımı
Rahme şâyân bulmasınlar ye’s-i gam-mutâdımı
Olmasın ta’yîb edenler dilber-i bî-dâdımı

(Kimse yine kalbimdeki ağlayıp inlememi duymasın, bahtsız gönlümün halini bilmesin, dinlemesin. Üzüntüyü alışkanlık haline getirdiğimi anlayıp da bana acmasınlar, zalim sevgilimi ayıplamasınlar)

Bu kınamalar, şairelerimizin bazen şahsına yönelir: Mihrî Hanım, Paşa Çelebi’den evlenme teklifi alır. Bu evlenme teklifi ve reddi, bugün burada çirkinliği nedeni ile zikretmemizin hayli güç olduğu bir tavırla Zatî tarafından pervasız, kaba bir yoruma maruz kalır.⁷ Kadın şairlerimizin bir kısmı da isimleri çevresinde hayli çirkin rivayetlerin oluşmasına sessiz kalırlar.⁸ Hatta bir kısmı değil şairliklerinden yana, “kirpiklerini zorla kestiren” eşlerinin kıskançlıklarına, kaprislerine katlanırlar.⁹ Bir kısmı ebeveynlerinin

⁵ Nazan Bekiroğlu, *Osmanlıda Kadın Şairler*, www.nazanbekiroglu.net

⁶ İbnül Emin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1942, s.1778

⁷ Âşık Çelebi, *Tezkere of Âşık Çelebi*, London 1971, 128a

⁸ İstanbullu Fitnat Hanım, bkz. E.J.W.Gibb, *A History of Otoman Poetry*, Volume IV, London 1905, s.150-153

⁹ Trabzonlu Fitnat, bkz. M.Uraz, *Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İstanbul 1941, C.1, s.84/85

onları şairlik yolunda engellemeleri ile karşılaşılır. Feride annesinin şiirle uğraşmasından rahatsız olmasını şöyle ifade ediyor:

Duhterine böyle m'eder mâderi söyle bana
Görmedim billâh cihânda böyle bir âzâr ana

(Söyle bana anne biri kızını böyle azarlar mı, ey anne billahi dünyada böyle bir incinme böyle bir fenalık daha işitmedim)

Bütün bunlar bir yana, Ani Fatma Hanım'ın divanı evinde kalan *muzip(!) bir misafir tarafından büyük bir kabalıkla tahrip edilir.*¹⁰ Kimi zaman da kadın sanatçılarımızın yazdıkları eserlerin onlara ait olmadıkları düşünülür.¹¹ 19. yüzyıldan sonra yetişmiş kadın sanatçılarımızın bir kısmı ise, takma isimlerle eserlerini verirler, kendi isimlerini kullanma cesareti gösteremezler. (Nigar Hanım; Üryan Kalp, Yaşar Nezihe; Mahmure, Mazlume, Mehçure...) "Ahmed Rasim, "Muharrir, Şair, Edip" adındaki kitabında ... "Nezahati hulk ve nezaketi hali cümleye malum olan merhume Nigar Hanım'ın bir gazelini, *bîedep bir nevrete o kadar çirkin bir tarzda tahmis etmiş idi ki, (Andelîb) merhum kaşlarını çatarak güya bakacak okuyacak imiş gibi elinden aldı, yırtıp suratına fırlattı*"¹² şeklinde rivayet eder. Bu tür vak'aları, kadını toplumda, herhangi bir alanda yeterliliğini ispatlarken görmeyen gelişmemiş zihniyet sahiplerinde açığa çıkardığı bayağılığa bağlamak durumundayız. Büyük şairlere nazireler yazıp onların yolundan gitmek isteyen bir kısım kadın divan şairimiz de, şiirlerine nazire yazılanlar tarafından hoşnutsuzlukla karşılanırlar. Necâtî, şiirlerine nazire söyleyen Mihrî'ye:

"Ey benim şi'rime nazire diyen
Çıkma râh-ı edepten eyle hazer
Deme kim işte vezn ü kafiyyede
Şi'rim oldu Necâtî'ye denk
Harfi üç olmak ile ikisinin
Bir midir filhakika ayb ü hüner" der.

(Ey benim şiirime nazire söyleyen, edep yolundan çıkma, sakın. İşte vezin ve kafiyyede Necâtî'ye şiirim erişti deme, ikisi de üç harfle yazılır ama ayıp ve hüner bir değildir.(ayıp ve hüner kelimeleri arap alfabesinde üç harfle yazılır.)

Necâtî haklı belki de(!), Necâtî'nin:

Tek yerde gökte zerre kadar mihnet olmasun
Örtü döşek Necâtî'ye bir bûriyâ yeter

şeklindeki beyitine Mihrî:

Sen ey Necâtî ister isen bûriyâ döşek
Yâr ışığında Mihrî'ye bir kuru câ yeter

tarzındaki tarizi ile Necâtî'yi kızdırmış olmalı...

Bazen edebiyat araştırmacılarımızın da kadını şair olarak önemsemediğine tanık oluruz. Çağdaş bir araştırmacımız, Mihrî Hanım'ı eserine alış sebebinin: "...adı *tezkirelerde geçtiği, Necâtî'yi taklit ettiği ve nihayet bir kadın şair olduğu için aldık*" şeklinde dile getiriyor!¹³

Oysa Mihrî şiirlerinde bir farklılığı gerçekleştiriyor, duygularını, aşklarını divan edebiyatının izin verdiği ölçülerde azamî olarak ifade ediyordu. Diğer kadın şairlerimizden hemen hemen hiç birinde görülmeyen bu rahatlık ve samimiyet Mihrî'ye kadın his ve duyularını şiire getirebilme, kadını nesne konumundan özne konumuna, seven konumuna getirebilme ayrıcalığını veriyordu. O gönlünü bir ara Müeyyedzâde Abdurrahman Çelebiye, daha sonra da Şehzade Ahmed'in veziri Sinan Paşa'nın oğlu İskender Çelebi'ye kaptırır. Aşkını sakınmadan dile getirdiği, samimi duygularını ifade ettiği şu mısralar onu kadın şairler içinde muhakkak ki farklı kılmaktadır:

İrdi çün âb-ı hayata "Mihrî" ölmez haşredek
Gördü çün zulmet-i şebinde ayan İskender'i

¹⁰ Ani Fatma Hatunla ilgili olarak bkz. R.Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1947, C.2, s.523

¹¹ A.Midhat'ın Mihrünnisa Hanım'ın eserlerine şüphe ile bakışı, bkz. M.Uraz, a.g.e., C.1, s.10

¹² M.Uraz, a.g.e, C.1, s.7

¹³ Abdülbaki Gölpınarlı, *Divan Şiiri* (15-16. yüzyıllar), Varlık Yayınları, İstanbul 1954, s.18

Veya:

Bir zaman şehir-i Amasiyyede İskender idin
Hızırveş âb-ı hayat üstüne bir rehber idin
Hûblar içre sanemâ sen dahi bir server idin
Yürü şâhım yürü ismarladım Allâh'a seni

Kanı ol dem ki bizimle dün ü gün hemdem idin
Dil-i mecrûhumuzun yarasına merhem idin
Hey benim beyceğizim sen dahi bir âdem idin
Yürü şâhım yürü ismarladım Allâh'a seni

Bâğ-ı hüsnüne hazan ermesin iy lâle-i zâr
Bulunur Mihrî gibi sana ne gam günde hezâr
Dostu yâd etmek imiş âdetiniz âhır-ı kâr
Yürü şâhım yürü ismarladım Allâh'a seni

diyebilen Mihrî, çevresinin bu konudaki hassasiyetini de aynı rahatlıkla cevapsız bırakmaz:

Nice İskender'i lâ'lim zülâli

Suya iletirdi vü susuz getirdi

(Dudağımın tatlı suyu nice İskender'i suya götürdü susuz getirdi.)

Kadının şairliğini toplumun eleştirmesine cevap yine Mihrî'den:

Çün nâkıs akl olur dirler nisâ

Her sözün mağrûr tutmaktır revâ

Lîk Mihrî dâinün zannı budur

Bu sözi dir ol ki kâmil usludur

Bir müennes yigdürür kim ehl ola

Bin müzekkerden ki ol nâ-ehl ola

Bir müennes yig ki zihni pâk ola

Bin müzekkerden ki bî- idrâk ola

(Kadınlar eksik akıllı olur onların her sözünü boş saymak gerekir derler. Mihrî duacınızın zannı budur ki olgun kişiler şöyle derler: Becerikli bir kadın beceriksiz bin erkekten ,zihni açık bir kadın anlayışsız bin erkekten iyidir.)

Şeref Hanım Divan'ında ninnilere rastlarız. Bu ninniler onun divan şiirine, kadın zevk ve duyusu getirdiğinin tanıklarındır. Aşağıdaki parça, Şeref Hanım'ın yeğeni Nebil'e söylediği ninniden alınmıştır:

Ağlama ey verd-i âl em memeden lezzet al
Cüz'i n'olur hâba dal niceye dek bu figân

Tûti-i bâğ-ı fuad şî'r-i şekerse murâd
İstedüğinden ziyâd al olasın şâdumân

Mîdhate şâyestesin bir tıfl-ı nevrestesin
Mehdi dile bestesin şimdilik ey nev-civân

Gel açıl ol şûh sen ey sen gül-i nâzûk beden
İşte bu ninniyle sen eyle dilin bir zamân

Sabr et eder Kirdgâr mâhiyetin âşikâr

...

Şeref Hanım'ın kedisinin ölümü için söylediği şu şiir, samimilik ve duyarlılık örneğidir:

Muammer eylesin sâhiplerin tâ haşredek Mevlâ

Emekdârândan bir can n'ola bezletse cân u ten

Yazık altın adı oldu bakır târîhini yazdım

Gümüşden farksız tombak kedimiz gitti hayf elden

Hanım şairlerimiz bazen "kaybedilen bir saati" şiirin konusu yaparlar, aşağıdaki manzume Feride Hanım'a aittir:

Âh kim çıktı elimden koynumun zer sâ'ati
Hasret ile kalmamışdır gönlümün hiç râhatı

Yâdigâr-ı yâr idi doğru gider gam-hâr idi
Yirmi beş yıldan beri ger eylediye sirkati

Zer gibi zerd ola rûyı hem ayârı nakş ola
Mekr ile bîgâneler ger eylediye sirkati

(Ah ki koynumun altın saati elimden çıktı. Onun hasretiyle gönlümün hiç rahatı kalmamıştır. Eğer yirmi beş yıldan beri çaldıysa bu sevgilinin hatırasıydı, doğru giden bir gam yiyiciydi. Eğer hileyle yabancılar çaldıysa yüzü altın gibi sararır, hem de ayarı işlemez.)

Yaslı gittim, şen geldim;
Aç koynunu ben geldim.
Bana bir yudum su ver,
Çok uzak yoldan geldim

Hemen hemen hepimizin bildiği, severek okuduğu bu marş (Gelibolu Marşı), Leyla Saz Hanım tarafından bestelenmiştir. Leyla Hanım'ın bu marş dışında dört marş daha bestelediğini biliyoruz. Yılmaz Öztuna: "Leyla Hanım'ın eserlerinden olan beş marş özellikle bir bayan tarafından meydana getirildiği için önemlidir."¹⁴ der.

Osmanlı Kadın Şairlerimizin Biyografileri

Zeyneb (?-1474 Amasya)

Babası: Kadı Çelebi Mehmed

Eşi: Kadı İshak Fehmi

Müzik, dil, edebiyat eğitimi almıştır. Arapça, Farsça bilir.

Divanı olduğu söyleniyor.

Mihri (Amasya?-1506 Amasya-İstanbul)

Babası: Mehmed Bin Yahya (Şair Belâyî)

Evlenmemiştir.

Arapça- Farsça bilir.

Divan (Moskova 1967)

Divanın başında Tazarrunamesi (460 beyitlik mesnevi var)

Mezarı: 2.Bayezid'in Amasyada yaptırdığı Zevâdiye adı ile bilinen Halvetî tekkesinde, Halvetî Şeyhi olan dedesi Pir İlyas'ın kabri yanındadır.

Ayşe Hubba (Amasya veya istanbul?-1589-90 İstanbul)

3.Murad'ın nedimesidir.

Eşi: Şemsî Çelebi (2.Selim'in hocası)

Arapça bilir.

Damadı Şair Vusûfî

Eserleri: Cemşid ü Hurşid (üçbin beyiti aşan bir mesnevi)

Mezarı: Eyüp'tedir.

Tûtî Kadın (16.yüzyıl)

Kanûnî Sultan Süleyman'ın nedimelerinden

Eşi: Şair Bâkî

Nisâyî (16.yüzyıl)

Şehzade Mustafa için yazdığı mersiyeleri vardır. (Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi 244 numaralı mecmuada)

Afife Kadın (17.yüzyıl)

Sarayın önde gelen hanımlarından

IV.Mehmed'in yakın dostu, müşâareleri var

Sıdkî (?-1703 İstanbul)

Babası: Sultan IV.Mehmed devri ulemasından Kâmetizâde Mehmed Efendi, kız kardeşi Faize Fatma (şair)

¹⁴ Y. Öztuna, *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1990, C. 2, s. 264—267

Bayramî**Eserleri:**Divan, Mecmuatü'l—Ahyâr (basılmamış)**Gencine-i Envâr****Mezarı:**Edirnekapı'da Emir Buhârî civarında**Fatma Âni Hatun (?-1710/11 Yenişehir/Fener)****Divan** (iki gazeli elimizde)**Eşi:** Emirağa**Hattat,** Hâce-i zenân**Fatma Faize (Molla Kadın) (?- 1761/62)****Babası:** İstanbul kadısı Kâmetizâde Şeyh Mehmed, kız kardeşi: Şair Sıdkî**Mezarı:** İstanbul Emir Buhârî Zâviyesindedir.**Fıtnat Zübeyde (İstanbul?-1780)****Babası:** Şeyhülislam Ebu İshakzâde Mehmed Efendi (Atrabü'l-Âsar Fi Tezkireti Urafa-yı Edvâr

Lehçetü'l-Lugat isimli eserlerin sahibi), dedesi: Şair Şeyhülislam Ebu İshak Efendi , amcası:Şair Şeyhülislam İshak Efendi, kardeşi: Şair Mehmed Şerif Efendi

Eşi: Nakibü'l-Eşraf, Rumeli Kazaskeri Derviş Mehmed**Eserleri:** Divan (İstanbul ve Mısır'da basılmış)**Mezarı:** Fatih Çarşamba'da İsmail Ağa Cami Mezarlığında (?)**Safvet (İstanbul?- 1837)****Babası:** Beylikçi Muhib Efendi**Eşi:** Miri Alemzade Rıfat Bey**Eserleri:** Divançe(basılmamıştır)**Mezarı:** Eyüp'tedir.**Nesibâ (İstanbul?-1844 İstanbul)****Babası:** Cidde Valisi Şerifpaşazade Said Sîret Bey, kardesi: Şair Nihad Bey**Eserleri:**Divan**Mezarı:** Kanlıca'da Ata Efendi Dergahındadır.**Leyla Hanım (İstanbul ?-1847)****Babası:** Kazasker Moralızade Hamid Bey,**dayısı** Keçecizade İzzet Molla (Şair)**Mevlevî****Eserleri:** Divan (Bulak 1844, İstanbul 1851, 1883)**Mezarı:** Galata Mevlevihanesindedir.**Fasiha (Kilis 1809-1862)****Babası:** Zıddioğullarından Mehmed Efendi, kardeşleri: Merküpçü Rahmi (şair), Nutkî (şair)**Arapça,** Farsça bilir**Divançesi** (ele geçmemiş), Hamamname**Şeref Hanım (İstanbul 1809-1876?)****Babası:** Mehmed Nebil (Divançesi var), büyükbabası Vak'anüvis Halil Nuri Bey (şair), yeğeni Mehmed Nebil Bey, yeğeni Nakiye Hanım (şair)**Mevlevî****Eserleri:** Divan (1867 ve 1875 te iki kez basılmıştır)**Mezarı:** Yenikapı Mevlevihanesi Çınardibi mezarlığında:**İffet Hatice (Diyarbakır ?-1860)****Babası:** Ahmed Bey, Kızkardeşi: Sırrı Hanım (şair)**Arapça,** Farsça bilir**Mezarı:** Diyarbakır Behram Paşa Cami avlusu**Sırrı Hanım (Diyarbakır 1814- 1877 İstanbul)****Babası:** Ahmed Bey**Eşi:** Tahirağazade Bekir, Yusuf Kamil Paşa**Arapça,** Farsça bilir**Kadirî****Eserleri:**Divan (basılmamış)**Mezarı:** Edirnekapısı haricinde Ortakçılar semtinde Kadirî dergâhındadır.

Fatma Âliye Hanım (İstanbul 1862- İstanbul 1924)

Babası: Tarihçi Cevdet Paşa

Eşi: I.Abdülhamid'in yaverlerinden Yüzbaşı Faik

Romanları: Muhâzârat (H.1308), Ref'et (H.1314), Udî(H.1315), Levâyih-ı Hayat (H.1315), Enîn (H.1328) Tercümelere: Meram (Georges Ohnet'ten Volentê(H.1307) Felsefe ile ilgili olanlar: Terâcim-i Ahvâl-i Felâsife (H.1316), Tedkik-i Ecsâm (H.1317) İslam ve kadın konusundaki eserleri: Namdâran-ı Zenân-ı İslamiyan, Taaddüd-i Zevcât'a Zeyl...Am ve tarihle ilgili eserler de vardır.

Mezarı: Feriköy Mezarlığı

Münire Hanım (1825-1903)

Babası: Sadrazam Mehmed Derviş Paşa

Eşi: Kербela Mutasarrıfı Ali Rıza Paşa

Mevlevî

Arapça Farsça bilir

Mezarı: Karacaahmet Mezarlığındadır.

Adile Sultan (İstanbul 1826-İstanbul 1899)

Babası: II. Mahmud, annesi: Zernigar Hanım

Eşi: Tophane Müşiri, Kaptan-ı Derya ve Sadrazam Mehmed Ali Paşa

Nakşî

Eserleri:Divanı basılmamıştır

Mezarı: Eyüp Bostan İskelesindedir.

Maide (Hasibe) Hanım (1830 ?-1881)

Babası: Mir-i Liva Bekir Paşa

Eşi: Zabıta Meclisi Reisi Atf Bey

Mevlevî

Eserleri:Divançesi var (elimizde değil)

Mezarı: Beşiktaş Yahya Efendi Mezarlığı

Saniye Hanım (Trabzon 1836-1905)

Babası: Katıpzade Emin Efendi

Eşi: Tuzcuzade Sırrı Efendi

Divan (yanmış)

Feride Hanım (Kastamonu 1837-1903)

Babası: Baharzade Raşid Efendi

Eşi: Zabtiye Meclisi Azası Raif Efendi

Arapça Farsça bilir, Hattat

Şa'bânî

Mezarı: Kastamonu Yakup Ağa Camiindedir.

Kamile (Balıkesir 1839-Balıkesir 1921)

Babası: Keşkekzade Mehmed Efendi

Eşi: Hacı Mehmed Efendi

Arapça Farsça bilir

Nakşibendi

Eserleri: Hadiyah'ı Cinan (Mevlid) (1888),

Miraciye (basılmamış)

Ayşe İsmet (Kahire 1840-Kahire 1902)

Babası: İsmail Paşazade Timur

Arapça Farsça bilir

Eserleri: Türkçe Divanı (Mısır 1315), Arapça Divanı... (Kahire 1303)

Fitnat Hanım (Hazinedarzade) (1842-1911)

Babası: Hazinedarzade Osman Paşa'nın Kethüdası Ahmed Paşa

Eşi: Bahriye Nezareti Mektupçusu Mehmed Ali Bey

Arapça Farsça bilir, Hattat

Eserleri: Divan (basılmamış)

Mezarı: Edirnekapısı haricinde

Habibe (Hersek1845-İstanbul1890)

Babası: Hersekli Ali Paşa (Şair)

Eşi: 1.eşi Dersaadet Küttabı'ndan Mehmed Mehdi Efendi, 2. eşi Konya Defterdarı Numan Fikri
Eserleri: Divan
Mezarı: Topkapı dışındadır.

Nakiye (İstanbul 1845-İstanbul 1898-99)
Babası: Müneccimbaşı Osman Saib Efendi
edesi Mehmed Nebil Bey (Divançesi var), ağabeyi Nebil (Şair), teyzesi Şeref Hanım (Şair)
Darü'l-Müallimat'ta tarih ve Farsça öğretmenliği yapar
Eserleri: Lügat-ı Farisiye (1892), Namık Kemal'in "Zavallı Çocuk" isimli eserini Farsça'ya tercüme eder
Mezarı: Yenikapı Mevlevihane Mezarlığı

Şerife Ziba Hanım (?- İstanbul 1902)
Babası Şeyh Mehmed Zaid Efendi

Leyla Saz (1850-1936)
Babası Doktor İsmail Paşa (Valilik, Tıbbiye Nazırlığı, Zaptiye Müşirliği, Hekimbaşılık)
Eşi: Girdi Sırrı Paşa
I.Abdülmecid'in kızı Münire Hanım'ın nedimesi
Alaturka müzik eğitimi, batı müziği eğitimi
Eserleri: Le Harem Imperial (Paris, 1925) 'Eser Almanca ve Çekçe olarak da yayınlanır)
Solmuş Çiçekler (1928)
Mezarı: Edirnekapı Şehitliğindedir.

İffet Hanım (İstanbul1854-İstanbul 1912)
Babası: Adliyeci Hasan Tahsin Bey'in oğlu İbrahim Necip Bey
Arapça Farsça bilir
Mezarı: Erenköy Sahra-yı Cedit Mezarlığındadır.

Nigar Hanım (İstanbul 1862-1918)
Babası: Macar Osman Paşa
Eşinden boşanmıştır
Kadıköy Fransız Mektebini bitirir. Arapça, Farsça, Fransızca,Almanca, Rumca bilir.
Eserleri: Şiirleri; Efsûs, Nirân, Aks-i Sadâ, Safahat-ı Kalp Düz yazıları: Elhân-ı Vatan Oyunları: Grive, Tasvir-i Aşk (basılmamış), Suistimal Anı: Hayatımın Hikayesi Tercümelere: İki Hemşire, Davet, Madam ile Doktor
Mezarı: Rumelihisarının Kayalar Mezarlığındadır

Cevriye Banu Hanım (Çankırı Atkaracalar köyü1863-1916)
Divanını yakmış
Kadirî

Seher Hanım (?- ?)
Tanzimat dönemi şairlerinden
Boğaziçi inas mekteplerinin birinde müdürlük yapmıştır.

Fatma Servet (?- ?)
Darü'l-Muallimat mezunu, Türkçe ve coğrafya öğretmenliği yapar
2.Abdülhamid'in cülusu için yazdığı birkaç beyitten başka eserine rastlanamadı.

Mihrünnisa (1864- ?)
Babası: Müverrih Hayrullah Efendi
Abdülhak Hamid Bey'in kızkardeşi
Eşi: Keçecizade Fuad Paşa'nın torunu Hikmet Bey
Divan şiiri geleneğinden çok Tanzimat sonrasında gelişen yeni edebiyata yakındır.

Seniye Hanım (Tanzimat dönemi)
Şeyhülislam Aşir Efendi'nin torunlarından, Şair Şeref ve Nakiye Hanımların akrabasıdır.

Cemile Hanım (Tanzimat Dönemi)
Babası: Kırşehir mutasarrıfı Saadetli Emin Beyefendi'nin büyük biraderi Said Efendi

Mahşah (Trabzon 1864-1933)
Babası: Şatırzade Ahmed Bey
Eşi: Tahrirat Müdürü, Halep Ceza Reisi Mehmed Hamid Efendi, oğlu Kalcızade Agah Bey de şairdir
Hattat

Nakşî, mevlevî, şabanî, kadiri
Eserleri: Mün'im Şah yahut Zafer
Mezarı: Edirne kapısı mezarlığı

Fatma Makbule Leman (İstanbul 1865-1898)
Babası: Saray görevlisi Hacı İbrahim Efendi
Eşi: Sadaret Mektubî Kalemi Hülefası, Dahiliye Müsteşarı Mehmed Fuad Bey
Eserleri: Ma'kes-i Hayal (H.1312)
Mezarı: Eyüptedir.

Nüzhet (?- 1925)
Babası: Hacı Davud Han soyundan Hakkı Paşa
Eşi: 1. eşi Yemen valisi İsmail Hakkı Paşa, 2. eşi Muallim Ali Bey
Oğlu: Celal Sahir Erozan

İhsan Raif Hanım (Beyrut 1877- Paris 1926)
Babası: Vezir Köse Raif Paşa
Eşi: Şahabettin Süleyman
Fransızca bilir, müzikle ilgilenir
Er. İmzası ile yazar
Eserleri: Gözyaşları
Mezarı: Rumelihisarındadır.

Yaşar Nezihe (1882-1935)
Babası: Belediye Kantar İdaresi hademelerinden
Eserleri: Bir Deste Menekşe (1915), Feryatlarım (1924)

Şükûfe Nihal Başar (İstanbul 1896- 1973)
Babası: Miralay Ahmed Bey
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünü bitirmiştir, öğretmenlik yapmıştır
Eserleri: Şiirleri Yıldızlar ve Gölge (1919), Hazan Rüzgârları (1928), Gayya (1930), Su (1933), Şile Yolları (1935), Sabah Kuşları (1943), Yerden Göğe (1960) Romanları: Renksiz İstirap(1928), Yakut Kayalar (1931), Çöl Güneşi (1933), Yalnız Düşünüyorum (1938), Domaniç Dağlarının Yolcusu (1946), Çölde Sabah Oluyor (1951) Hikayeleri: Tevekkülün Cezası (1928) Gezi yazıları: Finlandiya (1935)
Mezarı: Rumelihisarı'ndadır

Rabia Hatun (XX.yüzyıl)
Eşi: Tarihçi İsmail Hami Danişmend
İsmail Hami Danişmend'in müstear adı(!) Şiirlerin Nazan Hanıma mı yoksa İsmail Hami Danişmend'e ait olduğu kesinlik kazanmamıştır.
Asıl adı Nazan
Eserleri: Rabia Hatun'un Şiirleri (1961)

Arife Hanım (?- ?)
Hangi yüzyılda yaşadığı bilinmiyor, hakkında bilgi bulunamadı.

Sonuç

Sennur Sezer "Türk Safosu Mihrî Hatun" isimli eserinde divan şairi Mihrî'ye hamile olan annesi Güldâne Hanım ve babası Belâyî'nin konuşmalarını şöyle edebileştiriyor: "Güldâne o gece Belâyî'yi gündüz anlatmaya başladığı Husrev ile Şirin'i okuması için zorladı. Belâyî tam öykü-şirin başındaki övgülerden birinde Seti ile Mihseti'nin gazellerine verilen ödülleri okuyordu ki Güldâne karnındaki çocuğun oynadığını duydu. Belâyî'yi durdurup gazellerine hazineler bağışlanan bu şairlerin kimler olduğunu sordu. İran Selçuklu Sarayının kadın şairlerinden olduğunu öğrendi. "Eskiden kadınlar şair olurmuş demek" dedi. "Bugün de olur" dedi Belâyî "Yeteneği varsa". Güldâne: "Eğitim de gerekir" dedi. Üstüne birden basan uykuda karnındaki çocuğun kız olduğunu sezdi".¹⁵

Onları anlamak için de eğitim gerekir.

¹⁵ Sennur Sezer, *Türk Safosu Mihrî Hatun*, Milliyet Yayınları İstanbul 1997, s.34

Adını bildiğimiz ilk kadın şairimiz Zeyneb Hatundan(15.yüzyıl), Rabia Hatun'a kadar bugün 46 kadın divan şairi tespit edebiliyoruz. Bu sayının yeni çalışma ve tespitlerle artması mümkündür.

*Pinhân olacak hâk-i siyâh içre bu cismim
Hâtırda bile kalmayacak belki de ismim*

Nigar Hanım

—İsmi hatırda kalan veya kalmayan- kültürümüze milletimize hizmet etmiş bütün hanımlarımıza hürmetle...

KAYNAKÇA

- İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı İstanbul 1994
Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1985
 PALA, İskender, *Şairlerin Dilinden*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997
 BEKİROĞLU, Nazan, *Osmanlıda Kadın Şairler*, www.nazanbekiroglu.net
 İNAL, İbnül Emin M. Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1942
 Âşık Çelebi, *Tezkere of Âşık Çelebi*, London 197
 GİBB, E.J.W., *A History of Otoman Poetry*, Volume IV, London 1905
 GİBB, M., *Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İstanbul 1941
 KOÇU, R.Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1947
 GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Divan Şiiri (15-16. yüzyıllar)*, Varlık Yayınları, İstanbul 1954
 ÖZTUNA, Y., *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1990
 SEZER, Sennur, *Türk Safosu Mihrî Hatun*, Milliyet Yayınları İstanbul 1997